

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 35.051.17 Львівського національного
університету імені Івана Франка
доктору політичних наук,
професору Анатолію РОМАНЮКУ
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Покровської Катерини Іванівни «Особливості PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 — політичні інститути та процеси

Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження Катерини Покровської зумовлено тим, що сучасне застосування інформаційних технологій як засобів перетворення політичної дійсності, зокрема встановлення контролю над сферами існування держави та суспільства через вплив на політичні структури, політичну свідомість і політичні інститути та процеси, — є **вкрай актуальним** в умовах гібридної війни РФ проти України. Сам характер та особливості ведення російсько-української війни засвідчує, що її метою є зміна ідентифікації населення і перетворення східного регіону нашої держави на «сіру зону», яка надавала б РФ важелі впливу на український уряд через постійну загрозу поширення нестабільності на всю державу.

Тому досвід PR-забезпечення політичної діяльності в суспільній практиці політичного управління країн Європейського Союзу та Америки набуває особливого значення для України в контексті захисту національної державності та її євроатлантичних прагнень. Зокрема, назріла потреба теоретичного осмислення необхідності змін у політичній практиці України з урахуванням міжнародного досвіду розробок стратегій національного державотворення та вироблення прикладних політичних технологій. Особливо актуальним є визначення особливостей застосування прикладних політичних технологій при вирішенні проблем політичного життя, забезпеченні конкурентних переваг на політичному ринку, умов досягнення політичного консенсусу тощо.

Зазначене потребує як формулювання критеріїв об'єктивного наукового оцінювання комунікативної ефективності політичних технологій, зокрема PR-забезпечення політичної діяльності так і впровадження наукових підходів та методів, спрямованих на виявлення загальних і специфічних закономірностей формування, розвитку й функціонування сучасного PR-забезпечення політичної діяльності на підставах схожості та спорідненості.

У цьому контексті **мета дисертації** — з'ясування особливостей PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації, зокрема, під час використання PR-технологій в процесі здійснення виборчих кампаній, на прикладах країн, що належать до різних регіонів світу та різних політичних культур повністю відповідає заявленій темі дисертаційного дослідження.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **дослідницькі завдання**:

— проаналізувати сутність політичної діяльності в контексті дослідження проблем використання політичних PR-технологій у виборчому процесі;

— висвітлити сучасне тлумачення змістовного наповнення поняття «PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації»;

— розкрити структуру та функції PR-забезпечення політичної діяльності у виборчому процесі;

— здійснити компаративне дослідження PR-забезпечення політичної діяльності у виборчому процесі на прикладі країн Європейського Союзу, Латинської Америки, Північної Америки та України;

— з'ясувати особливості PR-забезпечення політичної діяльності під час виборчого процесу в країнах Європейського Союзу та Латинської Америки;

— дослідити якісні складові змістовної специфіки PR-забезпечення політичної діяльності у виборчому процесі в окремих регіонах світу, що глобалізується, зокрема, на основі інформаційно-політичних технологій, на прикладі Північної Америки (США) та України

Об'єкт дослідження: PR-забезпечення політичної діяльності.

Предмет дослідження: особливості PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації (на прикладі країн, приналежних до різних політичних культур та регіонів).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження є складовою комплексної наукової дослідної програми кафедри суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Соціально-політичні та інформаційно-комунікаційні проблеми становлення глобального суспільства» № 0110U006273.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладені автором у 13 одноосібних наукових працях, зокрема: в 6 статтях, з яких 3 статті опубліковані у фахових виданнях України з політичних наук, а також 7 публікаціях в матеріалах міжнародних і національних наукових конференцій. У них повною мірою відображено всі розділи дисертації.

Структура дослідження логічна, обґрунтована й безпосередньо сприяє досягненню мети дослідження. Дисертантка демонструє обізнаність з

науковими працями як зарубіжних, так і вітчизняних науковців щодо проблемних питань теми. Нею ретельно виокремлено коло питань, які уже піддавалися науковому осмисленню і тих, які вимагають (чи в подальшому вимагатимуть) уваги науковців.

Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів (шість підрозділів), висновків, списку використаних джерел (342 найменувань). Загальний обсяг дисертації складає 223 сторінки, з них 171 — основного тексту.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність, відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Основні завдання, поставлені для досягнення мети дисертаційного дослідження, відповідають темі і змісту роботи. Усі розділи роботи мають завершеність, внутрішню єдність та відповідають смислово змісту виокремлених підрозділів. Отримані результати дослідження співпадають із загальною метою і науковими завданнями.

У вступі відображено текстові елементи, що є обов'язковими для дисертаційних робіт кандидатського рівня: обґрунтовано актуальність теми дослідження, зазначається її зв'язок з науковими програмами, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, розкривається наукова новизна і практичне значення дисертаційної роботи, окреслюються рівень апробації її результатів та структура.

Важливими елементами першого розділу є: визначення теоретико-методологічних підходів до вивчення феномену «PR-забезпечення політичної діяльності», з'ясовано його місце у складі PR-технологій, обґрунтовано уявлення про структурні складові цього поняття та їх функціональне призначення. PR-забезпечення політичної діяльності залежить від врахування впливу взаємодії структурних елементів базової політичної культури, зокрема: політичної свідомості, що охоплює як ідеологічні компоненти (політичні знання, цінності, переконання), так і психологічні (політичні почуття, емоції, переживання, орієнтації та настрої); політичної поведінки (політичні установи, типи, стилі, зразки суспільно-політичної діяльності); політичного досвіду (політичні традиції, звичаї, політичну пам'ять суспільства тощо.). Авторка зазначає, що запорукою успішності використання PR-технологій у політиці є здатність політичної еліти генерувати основні ідеї, правила поведінки, що формують соціальність; прийняття рішень і відповідальність за них; забезпечення каналів поповнення елітних прошарків рекрутами з інших соціальних верств. «PR-забезпечення політичної діяльності» в умовах глобалізації повинно не лише орієнтуватись на особливості сприйняття суб'єктів виборчого процесу всередині країни, а й враховувати загальні тренди та можливості сучасних ЗМІ.

Другий розділ дисертації присвячений: обґрунтуванню компаративних підстав для здійснення порівняльного аналізу PR-забезпечення в політичній діяльності за такими критеріями:

1) умов підготовки, прийняття і реалізації політичних рішень, здійснення намірів, досягнення відповідного суспільно або особистісно важливого результату суб'єктами виборчого процесу;

2) комунікативно-контактного простору взаємодії суб'єктів і об'єктів політичного процесу періоду глобалізації з урахуванням загальних трендів розвитку та культурно-політичного контексту;

3) супроводу професійної діяльності політичного діяча або політичного лідера, спрямованого на поєднання політичної доцільності та вимог, що диктуються надшвидкістю поширення інформації.

Визначено, що PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації на аналізі загальноновживаних трендів, характерних та притаманних певній політичній структурі і певному державному устрою, у поєднанні з особливостями соціально-культурними особливостями в тій або іншій країні. З'ясовано, що ефективність компаративного дослідження, а саме співвіднесення іміджів окремих політичних діячів національного рівня з образом та репутацією цієї країни, залежить від низки чинників. Зокрема, від відповідності вибраних інструментів, засобів та методів PR-забезпечення політичної діяльності, меті «виборчого інжинірингу»; типу модернізації, до якого належить країна, і що втілюється в трьох основних сферах: політичній системі, політичній культурі та політичній поведінці. Авторка виокремила певні особливості PR-забезпечення політичної діяльності, які притаманні досліджуваним країнам Європейського союзу та Латинської Америки.

Третій розділ дослідження має прикладне значення, розкриває розбіжності супроводу застосування PR-технологій країнами, що належать до різних сегментів сучасної глобальної «світ-системи» і мають різний досвід політичної модернізації, та розрізняються за політичною культурою і формою правління. Важливим доробком є висновок, що інституалізацією феномену «PR-забезпечення політичної діяльності» є «виборчий інжиніринг» як кульмінація застосування політичних технологій у політичному процесі заради втілення інтересів суб'єктів PR. Запорукою успішності використання PR-технологій у політиці є здатність політичної еліти генерувати основні ідеї, правила поведінки, що формують соціальність; прийняття рішень і відповідальність за них; забезпечення каналів поповнення елітних прошарків рекрутами з інших соціальних верств. «PR-забезпечення політичної діяльності» в умовах глобалізації повинно не лише орієнтуватись на особливості сприйняття суб'єктів виборчого процесу всередині країни, а й враховувати загальні тренди та можливості сучасних ЗМІ.

Слід зазначити специфічність українського варіанту PR-забезпечення політичної діяльності суб'єктів політичного процесу: окремого політичного діяча, групи, партії тощо, що криється у вигляді повної контрольованості ЗМІ правлячою верствою. У своєю чергу, це створює надможливості для формування, спрямування й контролю громадської думки. Зазначена обставина призводить до відірваності широких соціальних верств від політичної сфери, що призводить до вуличних протестів як крайніх засобів уможливлення трансляції соціальних інтересів у політичну сферу.

У висновках розкрито результати дисертаційного дослідження та окреслено авторське розуміння сутності заявленої теми, що свідчить про належний рівень наукової компетенції та професійної кваліфікації дисертантки.

Обґрунтованість отриманих у роботі результатів висновків і рекомендацій підтверджується коректним визначенням мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження; науковим опрацюванням вихідних теоретичних передумов; повнотою вирішення поставлених завдань, застосуванням різноманітних методів дослідження, аналізом широкої джерельної бази. Позитивне враження справляє рукопис дисертації, текст автореферату, зміст якого відповідає основним положенням роботи, повністю відображає логіку дослідження, його основні результати та пункти наукової новизни. Автореферат оформлений відповідно до чинних вимог. Очевидно, що обрана наукова проблема ретельно обміркована здобувачкою, а для її реалізації опрацьовано значний обсяг фахової літератури та емпіричного матеріалу. Саме широка емпірична база була оптимально використана авторкою для здійснення аналізу особливостей PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації у виборчому процесі досліджуваних країн.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена сукупністю дослідницьких завдань, підходами та методами їхнього розв'язання. Серед отриманих наукових результатів заслуговують на увагу такі: вперше в українській політичній науці досліджено теоретичні й праксеологічні засади поняття та визначено сутність і політико-комунікаційну специфіку прикладного феномену «PR-забезпечення політичної діяльності» як супроводу поняття «політичні технології», що дозволило визначити структурно-інституційне підґрунтя забезпечення іміджевої стратегії зовнішньо- і внутрішньополітичної діяльності в контексті підготовки, прийняття і реалізації політичних рішень суб'єктами політики. Це дало можливість цільового аналізу особливостей здійснення політичних комунікацій між політичною елітою і суспільством в сучасних умовах та виокремити характерні риси політико-технологічних моделей впровадження бажаних для правлячої політичної еліти стандартів політичної поведінки з метою реалізації визначеної мети суб'єктів політики;

уточнено: політико-комунікаційну специфіку політичного Public Relations як виду суспільно-політичних технологій: особливості впливу процесів глобалізації на політичну діяльність, які детермінують зміст і характер політичної діяльності в сучасних умовах; специфіку виборчого інжинірингу та особливості формування особистісних аспектів іміджів суб'єктів політики в умовах глобалізації;

набуло подальшого розвитку — дослідження Public Relations з урахуванням різних підходів до визначення сутності цього поняття залежно від прикладної сфери його використання та розуміння прикладних політико-комунікаційних особливостей здійснення політичного PR-у залежно від типу

політичної модернізації, характерного для країн з різними особливостями політичної культури, політичної свідомості та політичної діяльності.

Теоретичне та практичне значення одержаних наукових результатів визначається їх актуальністю, новизною і висновками — як загальнотеоретичними, так і емпірично-прикладними. Викладені в дисертації положення уможливають краще усвідомлення ролі PR-забезпечення політичної діяльності в політичному процесі країн з різними соціально-економічними, соціально-політичними та соціально-психологічними умовами, різними виборчими системами, рівнями політичної культури та ментальними характеристиками електорату.

Можливе застосування отриманих результатів як теоретичних та емпіричних засад для подальшого використання у сфері прикладного PR-у. Основні положення та висновки роботи можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні та навчально-методичному забезпеченні політологічних дисциплін, у практичній діяльності суб'єктів політики (індивідів, політичних партій, органів влади).

Загалом робота сприймається як завершена наукова праця, сформульовані в дисертації основні положення, висновки та рекомендації викладені в доказовій формі. Розділи дисертації є змістовно насиченими, розкривають важливі аспекти обраної теми та мають розгорнуті висновки. Усі розділи і підрозділи роботи органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладення матеріалу.

Оцінюючи в цілому позитивно системність, цілісність і ґрунтовність дослідження Катерини Покровської, варто звернути увагу на певні **дискусійні питання, зауваження та рекомендації до тексту дисертації:**

1. У меті роботи зазначено, що дослідження «Особливостей PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації», зокрема, під час використання PR-технологій в процесі здійснення виборчих кампаній, зроблено на прикладах країн, що належать до різних регіонів світу та різних політичних культур, з урахуванням *вагомої ролі* Німеччини, Франції та Італії в діяльності ЄС, Бразилії і Аргентини в Південній Америці, США в Північній Америці, України, яка геополітично знаходиться на межі «міжцивілізаційного розлому Сходу і Заходу». У цьому випадку доцільно було б в обґрунтуванні теми дисертації (с. 17) навести аргументовані критерії, за якими дисертантка визначала «вагомість ролі» досліджуваних країн.

2. Визначаючи одним із завдань «здійснити компаративне дослідження «PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації» у виборчому процесі на прикладі країн Європейського Союзу, Латинської Америки, Північної Америки та Центральної Європи» (с. 19) бажано було б виокремити параметри/індикатори, за якими відбувалося співставлення виборчих процесів.

3. Дисертантка зосередила увагу, передусім, на особливостях перебігу президентських виборчих кампаній у часових межах 2000 - 2019 років. Разом

із цим, перебіг виборчих процесів у Німеччині розглядається починаючи з 2005 року, а у Франції, наприклад, — лише з 2017 року. Варто було б надати пояснення, чому поза увагою дослідження залишилися пропущені електоральні періоди. Можливо аналіз специфіки перебігу цих виборчих кампаній дозволив би більш детально розкрити суть PR-забезпечення політичної діяльності та механізмів інкорпорації політичних еліт в електоральних циклах як досвід для України.

4. Розкриваючи зміст понять парламентська, президентська напівпрезидентська форма правління, мабуть доцільно було б глибше проаналізувати особливості цих форм правління. Наприклад напівпрезидентська (змішана) форма правління поділяється на президентсько-парламентську і парламентсько-президентську в залежності від процедури формування та підконтрольності уряду. Зазначене могло б надати порівняльному аналізу більшої глибини в контексті особливостей впливу тієї чи іншої форми правління на особливості PR-забезпечення політичної діяльності в політично стабільних і менш стабільних державах.

Проте вказані зауваження не знижують загального теоретико-методологічного рівня дисертаційного дослідження. Їх можна розглядати як рекомендації подальшої роботи над питанням PR-забезпечення політичної діяльності в сучасних умовах.

Отже, аналіз дисертації та автореферату дає підстави вважати, що її робота є цілісним, завершеним, самостійним, оригінальним дослідженням, у якому проглядається авторський підхід до розв'язання актуальної та важливої у теоретичному і практично-політичному сенсі наукової проблеми. Основні положення дисертаційної роботи знайшли своє відображення в наукових публікаціях. Відтак, є всі підстави вважати, що дисертаційне дослідження Покровської Катерини Іванівни «Особливості PR-забезпечення політичної діяльності в умовах глобалізації» відповідає чинним вимогам до кандидатської дисертації, зокрема пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами) та паспорту обраної спеціальності, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидати політичних наук за спеціальністю 23.00.02 — політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент

Головний науковий співробітник Академії зовнішньої розвідки України, доктор політичних наук, професор, академік УАПН, заслужений діяч науки і техніки України

Микола ДМИТРЕНКО

«26» серпня 2021 року

